

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM

METOODILINE JUHEND
AJALOO ÕPETAMISE KOHTA

V klassis 1959/60. õ.-a.

KOOSTANUD
T. TINT

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1959

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM

METOODILINE JÜHEND
AJALOO ÕPETAMISE KOHTA

V klassis 1959/60. õ.-a.

KOOSTANUD
T. TINT

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1959

METOODILINE JUHEND AJALOO ÕPETAMISE KOHTA V KLASIS

Uue ajaloo programmi kohaselt kuulub vana-aja ajalugu käsitlemisele V klassis. Ajaloo õpetamine 1959/60. õ.-a. toimub endiselt F. Korovkini õpiku «Vana-aeg» järgi. Viimane ei vasta aga täielikult uuele programmile nii läbivõetavate teemade nimetuste kui ka käsitletava aine ulatuse poolest. Samal ajal nõuab üleminek töökeskkoolile õpilaste iseseisva töö osatähtsuse suurendamist õppeprotsessis. Arvestades nii eelpool nimetatud ajutisi raskusi kui ka ajaloo õpetamise metoodika nõudeid; on 1959/60. õ.-a. ette nähtud abistava õppevahendina ajaloo töövihik.

Ajaloo töövihik käesolevaks õppeaastaks sisaldab: tundide lühikonspekte jutustuse kujul; metoodiliselt V klassi õpilaste tasemele kohandatud katkendeid ajaloo algallikaist koos nende analüüsimist hõlbustavate küsimustega; ülesandeid õpilastele iseseisvaks tööks, mis nõuab vastuse leidmist küsimustele kahest või enamast allikast korraga — ajaloo töövihikust, õpikust ja õpetaja jutustusest; lugemispalu jutustuse ning vestluse kujul; kontuurkaarte ja lõpuks vaba ruumi skeemide, jooniste, tabelite, kokkuvõtete ja muu taolise ajaloo töövihikusse sissekandmiseks, mida õpetaja tunni vältel on tahvlile märkinud.

Ajaloo töövihikus esitatud lühikonspektid peavad hõlbustama õpilastel kodus tundi ette valmistada. Need on antud vaid sel juhul, kui vastava teema õppimine raamatu järgi nõuab liiga suure arvu lehekülgede läbilugemist või kui raamatus teostatud teksti kärpimiste tõttu aine omandamine muutub ülemäära keeruliseks. Kuna töövihik suudab ainet esitada vaid kõige lakoonilisemas stiilis, siis on õpetaja ülesandeks seda tunnis esitada ilmekalt ning näitlikuks muuta kõige mitmekesisemaid näitlikustamisvahendeid kasutades.

Jutustamise ilmekamaks muutmiseks leiab õpetaja vastavat materjali lugemikest (B. B. Струве «Древний Восток», С. Л. Ученко и Д. П. Каллистов «Древняя Греция»,

C. Л. Ученко «Древний Рим»), allikatekogust (Хрестоматия по истории древнего мира. Под. ред. В. В. Струве) ning kõrgemate koolide vana-aja ajaloo õpikust ja erialastest monograafiatest. Eriti tuleb rõhutada vajadust tutvuda ajakirjas «Преподавание истории в школе» ilmunud artiklitega vana-aja ajaloo õpetamise kohta. Ülevaate ilmunust saame sama ajakirja järgmistes numbrites avaldatud artiklite loeteludest: 1945.—1951. a. ilmunud artiklite kohta 1951. a. nr. 1; 1951.—1955. a. ilmunud artiklite kohta 1955. a. nr. 6 ning iga järgneva aasta kohta ajakirja viimases numbris — nr. 6. Ühenduses muudatustega ajaloo õpetamise alal on muidugi kõige olulisemad käesoleval aastal ilmunud kirjutused.

Suureks abiks õpetajaile on ka populaarteaduslikud tööd ja ilukirjandus (näiteks: M. Iljin ja J. Segal «Kuidas inimesest sai hiiglane»; L. Lipin ja A. Belov «Savist raamatud»; Homerose «Ilias» ja «Odüsseia», mida eesti keeles saab kasutada kahjuks vaid ümberjutustuse või katkendite kujul; I. A. Jefremovi «Oikuumeni äärel»; L. Feuchtwangeri «Juudi sõda» jne.). Ilmunud ilukirjanduse kohta vana-aja ajaloo alal saame ülevaate ajakirja «Преподавание истории в школе» iga numbri lõpul olevast osast «Книжная полка». Sama ajakirja 1954. a. 1., 4. ja 5. numbris on esitatud kirjanduse koondloetelu pealkirja all «Mida lugeda V-VII klassi õpilastel vana-aja ja keskaja ajaloo alalt». Ülevaate õpetajale vajalikest kirjandusest vana-aja ajaloo kursuse kohta leiab õpetaja veel «Всеобщая история. Аннотированный указатель литературы для учителей средней школы». Под. ред. С. Д. Сказкина. Учпедгиз, М. 1955. Metoodilist käsitlust ilukirjanduse kasutamise kohta V—VII klassini leiab õpetaja teosest В. А. Классен «Использование художественной литературы на уроках истории в 5—7 классах». Учпедгиз, 1954.

Näitlikustamiseks tuleb ära kasutada õpiku kogu pildimaterjal. Peale selle on ilmunud D. Nikiforovilt «Альбом по древней истории». On olemas ka mitmekesisest materjali diafilmide ja diapositiivide näol, mida peaks olema võimalik laenutada rajoonide ja linnade metoodilistest kabinetidest. Abiks kriidi ja tahvli kasutamisel tundide näitlikustamisel on D. Nikiforovi raamat «Нäitlikkus ajaloo õpetamisel».

Teemade kohta, mis võetakse põhiliselt läbi õpiku alusel, on ajaloo töövihikus esitatud allikkatkendid. Kohandatuna V klassi õpilastele, peaksid need võimaldama organiseerida õpilaste iseseisvat tööd nii klassis kui ka kodus. Kui õpetaja tahab ajaloo tunnis organiseerida õpilaste iseseisvat tööd dokumentidega, tuleb tal hoolikalt ette valmistada õppejutt,

vestlus ja lõppkokkuvõte, et hoiduda analüüsi, hinnangu, tagajärgede või isegi sündmuste ennetavast esitamisest valmis kujul, mis võtaks õpilastelt võimaluse seda ise tuletada algallikast.

Näitena olgu siinkohal toodud õppejutu ja algallika kasutamise vahekord Egiptuse riigi valitsemise iseloomustamisel V klassis. Õpetaja jutustus: «Egiptuse riigi eesotsas seisib piiramatu võimuga valitseja, kes kandis nimetust «vaarao», s. o. «Suur maja». Kõik olid kohustatud pimesi alistuma tema käsule. Vaarao jutule pääsemine oli võimaldatud ainult suurnikele ja neilegi loeti seda suureks auks. Raidkirjad, s. o. kivisse raiutud kirjad kõnelevad sellest, kuidas inimesed langenud minestusse, mõeldes eelseisvale kõnelusele vaaraoga. Lihtinimesed kartsid vaaraod, suurnikud aga ülistasid teda. Kuidas suurnikud vaaraod ülistasid ja miks nad seda tegid, selle üle võime otsustada ühe Egiptuse suurniku Sehotepibre säilinud ülistuskõne alusel.» Sellele järgneb ajaloo töövihikus esitatud ülistuskõne ettelugemine ühe õpilase poolt ning loetu analüüsimine vihikus esitatud küsimuste järgi. Õpetajapoolne kokkuvõte analüüsist oleks järgmine: «Seega püüdsid suurnikud inimesi veenda vaarao jumalikus päritolus, et lihtrahvale sisendada hirmu ja kuulekust vaarao suhtes, kes kaitses suurnike huve.»

Järgneb õpetaja jutustus. «Vaarao valitses tema enda poolt nimetatud kõrgemate ametnike kaasabil, kellest kõrgeimaks oli vesiir. Vesiiri ülesannetest saame ettekujutuse vesiir Rekhmiri hauakambri seinalt leitud raidkirjast, kus olid märgitud määrused vesiirile». Sellele järgneb määruste analüüs vastavalt ajaloo töövihikus toodule. Erilist kokkuvõtet õpetaja poolt enam vaja ei ole. Pärast dokumendiga tutvumist võib edasi minna monarhide iseloomustamisele. Seletus võib antud juhul kokku langeda raamatu tekstiga.

Õpetaja teeb lõppkokkuvõtte Egiptuse riigi valitsemise kohta järgmiselt: «Kuuldu põhjal võib öelda, et Egiptuses kujunes välja orjanduslik riik piiramatu kuningavõimuga. Sellist riigikorda nimetatakse despootiaks.» Vihikutesse laseme õpilastel märkida definitsiooni: «Sellist orjandusliku riigi valitsemiskorda, mille eesotsas seisab piiramatu võimuga valitseja, nimetatakse despootiaks.» Kas sama tunni kinnistamisel, antud teema kontrollimisel järgmises tunnis, või siis kordamistunnis võib õpetaja joonistada tahvlile veel Egiptuse riigi valitsemise skeemi, mis on antud Nikiforovi raamatus «Näitlikkus ajaloo õpetamisel».

Ajaloo töövihikus leiduvad kontuurkaardid on paigutatud

«Kordamise» osa alla, kuid nende paigutus ei kirjuta ette nende kasutamist ainult kordamise ajal. Ülesandeid kaardiga võib anda ka aine esmakordsel läbivõtmisel.

Ajaloo töövihikus olev vaba ruum tuleb õpetaja poolt ära kasutada loominguks.

Olemasoleval kujul on ajaloo töövihik mõeldud kasutamiseks ainult käesoleval õppeaastal. Ajaloo töövihik kui niisugune peaks aga kujunema meie keskkoolides püsivaks töövahendiks ka edaspidi. Uue õpiku ilmudes langeb ära vajadus töövihikusse paigutada tunnikonspekte, kuid muus osas võiks käesolev töövihik jääda nähtavasti aluseks ka järgnevatele töövihikutele. Haridusministeeriumil oleks kasulik teada, milisel määral on valitud katkendid õnnestunud ja mida veel võiks ajaloo töövihik sisaldada edaspidi; sellepärast palub Haridusministeerium saata õpetajaid oma arvamused ajaloo töövihiku kohta Haridusministeeriumi õpikute osakonnale.

F. Korovkini õpiku «Vana-aeg» kasutamisest

1959/60. õ.-a.

Viide õpiku peatükile ning paragrahvile	Välja jätta	Märkused
1.	2.	3.
<p>I pt. — Ürgkogu-kondlik kord. §§ 3, 4, 5, 6</p> <p>II pt. — Vana Egiptus. § 7</p>	<p style="text-align: center;">-</p> <p>Soovitav läbi võtta ajaloo töövihiku alusel.</p> <p>Vahele jätta alateema «Ürgkogukondlik kord Egiptuses».</p>	<p>Opetaja piirdugu vaid märkusega, et Niiluse oru vanimad elanikud elasid alguses ürgkogukondliku korra alusel.</p>
<p>§ 11</p>	<p>Vahele jätta alateema «Päikese ja Niiluse kummardamine».</p>	
<p>§ 13</p>	<p>Vahele jätta alateemast «Vaaraode vallutused» viimane lõik, mis algab sõnadega «Suurima edu vallutussõdades...» ning lõpeb sõnadega «Võõramaa-lasi siduv Thutmosis».</p>	
<p>§ 15</p>	<p>Vahele jätta alateema «Kirjandus».</p>	
<p>§ 16</p>	<p>Vahele jätta alateemast «Egiptuse riigi hukkimine» lõik, mis algab sõnadega «Orjade ja vaeste sagedased...» ning lõpeb sõnadega «...templite kuld- ja hõbekaunistusi».</p>	
<p>III pt. — Ees-Aasia ja Iraani tähtsamad riigid vana-ajal. § 17</p>	<p>Vahele jätta alateema «Lõuna-Mesopotaamia esimesed elanikud».</p>	<p>Alateema «Kiilkiri» võtta koos materjaliga § 21-st.</p>
<p>§ 20</p>	<p>Vahele jätta alateema «Assüürilaste vallutused».</p>	<p>Opetaja tutvustagu õpilasi Assüüria piiridega VII. saj. e. m. a. ajaloo seinakaardi abil.</p>
<p>§ 22</p>	<p>Vahele jätta kogu ulatuses.</p>	

1.	2.	3.
§ 23 IV pt. — Vana-India. §§ 24 ja 25	Vahele jätta kogu ulatuses. Soovitav läbi võtta ajaloo töövihiku alusel.	
V pt. — Vana-Hiina §§ 26 ja 27	Soovitav läbi võtta ajaloo töövihiku alusel.	
§ 28	Vahele jätta alateema «Hiina nõrgenemine ja tema vallutamise rändrahvaste poolt», alates algusest kuni sõnadeni «...laduda kõrge torni».	Kasutada samaaegselt allikmaterjali Punakulmude ülestõusu kohta ajaloo töövihikust.
§ 29	Vahele jätta alateema «Millist mõju avaldas rõhujate vastu peetud võitlus kultuuri arenemisele».	
VI pt. — Kreeka ajaloo Homeroose periood.		
§ 33	Õpilastelt ei tule nõuda sisu üksikasjade, eriti nimede, tundmist. «Odüsseia» sisuga tutvumist õpiku alusel võib jätta ka õpilaste koduseks iseseisvaks tööks.	
§ 35	Vahele jätta alateema «Oraaklid».	
VII pt. — Orjan- dusliku korra kujunemine ja riikide tekkimine Kreekas		
VIII—VI saj. e. m. a.		
§ 37	Vahele jätta alateema «Ostrakism» kuni sõnadeni «Ateenast kümneks aastaks».	
§ 38	Vahele jätta alateemast «Valitsemine Spartas» osa, mis algab sõnadega «Koosolekul valisid nad...» kuni sõnadeni «...vanemate nõukogu liikmed». Alateemast «Spartalaste ja helootide vaheline võitlus» vahele jätta osa, mis algab sõnadega «...üks helootide ülestõus...» kuni antud paragrahvi lõpuni.	
§ 39	Vahele jätta alateemast «Sparta kasvatus» osa, mis algab sõnadega «Kreeklased heitsid	

1.	2.	3.
<p>§ 41</p> <p>VIII pt. — Kreeka-Pärsia sõjad ja orjanduse arenemine Kreekas.</p> <p>§ 42</p> <p>§ 44</p>	<p>nalja...» kuni selle lõigu lõpuni. Alateemast «Sparta sõjavägi» vahele jätta osa, mis algab sõnadega «Faalanksi löök...» kuni sama paragrahvi lõpuni.</p> <p>Vahele jätta kogu ulatuses.</p> <p>Vahele jätta alateema «Dareiose sõjaretk sküütide vastu».</p> <p>Vahele jätta alateemast «Orjade võitlus orjapidajate vastu» osa, mis algab sõnadega «Lõuna-Peloponnesoses toimunud...» kuni sõnadeni «...saavutas vabaduse».</p>	<p>Seda teemat alustada ülevaate andmisega Pärsia ajaloost ajaloo töövihi alusel.</p>
<p>IX pt. — Kreeka kultuuri õitseng V saj. e. m. a.</p> <p>§§ 48, 49 ja 50</p>	<p>Neis paragrahvides esinevate Vana-Kreeka silmapaistvate kunstnike, kirjanike ja teadlaste nimedega tuleb õpilasi tutvustada, kuid ei tule rangelt nõuda nende kõikide meelespidamist.</p>	
<p>X pt. — Peloponnesose sõda ja Kreeka langus</p> <p>§ 51</p>	<p>Välja jätta alateema «Ateenlaste sõjaretk Sitsiiliasse».</p>	<p>Opetaja piirdugu selle sõjaretk ning tagajärgede mainimisega.</p>
<p>XI pt. — Makedoonia Aleksandri riigi tekkimine ja selle lagunemine.</p> <p>§ 54</p>	<p>Vahele jätta alateema «Sõjad Kesk-Aasias ning Indias».</p>	
<p>XII pt. — Rooma orjandusliku riigi tekkimine ja Itaalia vallutamine.</p> <p>§ 57</p>	<p>Vahele jätta alateema «Rooma sõjavägi».</p>	<p>Viia § 59 lõppu.</p>

1.	2.	3.
§ 58	Vahele jätta alateemast «Plebeide võit» osa, mis algab sõnadega «IV sajandi esimesel poolel» kuni selle lõigu lõpuni.	
§ 59	Vahele jätta alateemad «Samniitide alistamine» ja «Rooma sõda Pürrhose vastu».	Lisada sama paragrahvi lõppu andmed Rooma sõjapäevade kohta 59. ja 60. paragrahvist.
XIII pt. — Rooma vabariigi muutumine Vahemere ranniku tugevaimaks riigiks. Orjuse edasiarenemine Roomas.		
§ 50	Vahele jätta alateema «Rooma sõjavägi Puunia sõdade ajal».	Võetakse läbi § 59 all.
§ 62	Vahele jätta alateema «Rooma vallutused Vahemere rannikul».	Opetaja märkigu vaid, et II sajandi keskpaigaks vallutas Rooma Balkani poolsaare, Hispaania ja Kartaago, muutudes niimoodi Vahemere tugevaimaks riigiks.
XIV pt. — Klassi võitluse teravnemine Roomas II sajandi teisel poolel ja I sajandil e. m. a.		
§ 65	Vahele jätta kõik peale esimese alateema antud paragrahvist — «Orjade võitlus Roomas orjapidajate vastu».	
§ 68	Vahele jätta kogu ulatuses.	Üleminekust palgasõjaväele tuleb õpetajal kõnelda § 67 lõpul ühenduses Gracchuste poolt juhitud liikumise lüüasaamisega. Üleminekut palgasväele tuleb iseloomustada kui talupoegade liikumise ebaõnnestumise tagajärge.

1.

2.

3.

XV pt. — Vabariigi
langemine Roomas.
Rooma impeerium
oma õitsengu
perioodil.

§ 72

Vahele jätta alateema «Sõjad
Doonau ja Reini ääres».

XVI pt. — Rooma
impeeriumi langus
ja hukkumine.

§§ 77 ja 79

Soovitav läbi võtta ajaloo
töövihiku alusel.

Методическое руководство
по преподаванию истории в V классе
Эстонское Государственное
Издательство

Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

На эстонском языке.

Toimetaja K. Leht

Tehniline toimetaja T. Veber

Korrektorid A. Kalberg ja T. Kokla

Ladumisele antud 4. VIII 1959. Trükkimisele antud 13. VIII 1959. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 0,75. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 0,615. Arvutuspoognaid 0,46. Trükiarv 2000.

Tellimise nr. 5069. Trükikoda

«Kommunist», Tallinn, Pikk tänav 2.

Tasuta

Ark
A-22688

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00379772 9